

պրիմ) բային արմատէն է, ինչպէս որ «կացու-
թիւն» (situation) իմ (կենսամ) ի արմատէն:

79. (Բ.) Կարգ մը գաւառական բառեր
ալ կան որոնց արմատը հարազատ հայերէն է,
սակայն ծանօթ արմատի մը անծանօթ մէկ
ընդդէմ է, մեզի անընտել ընկերը, կամ թէ
ածանցման կամ բարդման ձեւը նորօրինակ,
անակնկալ բան մը ունի, եւ ուստի հարկ է այս-
պիսիներուն երեսին քննական ուշադրութեամբ
նայիլ՝ անոնց հարազատութիւնը ճանշնալու
համար: Շատ մը օրինակներու մէջ բառը
սղում, ամփոփում, պէպէս եղանակաւորութիւն
կրած ըլլալով՝ անծանօթ կերպարան մը, օտա-
րորի երեւոյթ մը, կամ շարաշար աղաւաղեալ
եւ խոտերէ ձեւ մը կը թուի ներկայացնել, սա-
կայն խորագրին քննութիւն մը կը յաջողի ցոյց
տալ թէ բառը, ի հեծուկս այդ երեւոյթին, կը
մնայ օրինաւոր հոլովոյթի սահմաններուն մէջ,
կատարելապէս համեմատելի ըլլալով ուրիշ
ընկալեալ օրինակներու հետ: Դիտենք քանի մը
օրինակներ:

Ըստ եւ շոգ միեւնոյն արմատի երկու զա-
նազանակք են. շոգ-ը տարութեան, շոգ-ը փայլ-
ման մտքը յաւէտ գործածուելով: Այնպէս շոգ-
շոգ-ամ կրկնաւորին մէջ փայլումի տեսակէտը
նորէն կ'երեւնայ եւ ցոյց կու տայ անոր կազմին
խոր հնութիւնը: Իսկ գրաբարին շոգ ալ ձեւը
մեզ գաւառականին մէջ կ'երեւնայ շոգ-ալ ձեւով
եւ՝ «ասդին անդին շարժիլ», «ծածանիլ», «տա-
նանիլ», նշանակութեամբ:

Գրաբարին ստակալ-ը որ կարծեմ սկզբնա-
պէս ստեղծեալ եղած ըլլալու է, այս գաւառական-
նին մէջ կ'երեւնայ սըս-ուալ ձեւին տակ, «-ի
տեղ չկարձ նայաւորը բռնած ըլլալով: Չօպ-եւ
բային սկզբնատառ չ-ի տեղ « ըծողը մտած է
«սպուկ ածականին մէջ: (Իրօք «եւ-եւ-ն ալ
այս գաւառականին մէջ չիմ-եւ-ի փոխուած է):
Չօք մը եւ «եւ-մ ալ կը վկայեն թէ « եւ շ
կրնան իրարու տեղ անցնելով նոր երանգով
արմատ մը յառաջ բերել:

Անցնող «ա-ալ բայը որ ծածանիլ, շար-
ժիլ (մտնուն) կը նշանակէ, բայց նուրբ եւ փա-
փուկ տեսակէն, ուրիշ բառ չէ բայց եթէ սար-
սիլ եւ սո(ր)սկալ ձեւերուն ուրիշ մէկ ընկերը,
եւ օրինաւոր մէկ եղանակաւորումը:

Փեղի անալ բայը. (տեղէն չի փերկանար)
որ կը նշանակէ փեղի, զատուիլ, բաժնուիլ
(քիչ կամ շատ գիմարդութենէ վերջը), է
փեղիմ բային ուրիշ մէկ ձեւը, եւ աւելի հին
ձեւը, զի եւ ձայնաւորը կը պահէ դեռ, մինչ

փեղիմ-ը կործնուցած է զայն: Այլով բանիւ,
գրաբար փեղիմ-ը աղաւաղեալն է Այնպէս բար-
բառին մէջ պահպանուած փեղի-անամ ձեւին,
երկու ուրիշ եղանակաւորութիւններ են ծանօթ
երկու արմատներ — փեղի եւ փեղի, որ կտոր,
մաս, պատու կը նշանակեն, իւր թէ ամբողջ
մը փրթած, կամ ամբողջ մը ալ եւ ալ (հա-
ւատար) մասերէն մէկը: Փեղի-ի (եւ) փեղի-ի ընդ-
լայնեալ մէկ ձեւն է: Փեղի-ին սեղմեալ ձեւն է
Քրգ-եւ բայը, որ է փրթ-ցնել ամբողջէն մանր
պատաններ, մեծ կտորը (հացի) փերթ-երու
վերածել: Իսկ փեղի-ը, որ փերթ-ի ուրիշ մէկ
ձեւն է, ամենափոքր բնկորներու համար բնուած
է, որը չիմամբ կամ քերելով կը զատուին, կը
փրթին մարմիններէ:

«Փերկանամ» գաւառականը լաւ օրինակ
մ'է ցոյց տալու թէ ինչուին բառերուն ստուգա-
բանութեանը վրայ որքան լոյս կարելի է ստանալ
գաւառաբարբառներու քննութենէն:

Իսեւ, իսեւ, իսեւ (լաւ խցուած). լա-
խու, լախու, լախու, լախու, լախու, լախու, լախու,
ձոմ, ձոմ, ձոմ, ձոմ, ձոմ, ձոմ, ձոմ, ձոմ, ձոմ, ձոմ,
եւս այս կարգի լաւ հայերէններէն են որոց
զմանս արդէն ուսուցանարած ենք: Զոմ-ուպը
«ջախոյնիմ» ի արմատէն է: Կի-ու-ը կու (որդի)
արմատին վրայ ու մասնկան յաւելումով կազ-
մուած է: «Թու, ղ» «Ժամ» ին ընդդէմ է: «Խու-
րուրիլ»-ը գրաբարին մէջ «խորուրիլ» ձեւն ունի:
Խորուրիլ-ը «խորտը բռնուցաւ», բացատրու-
թեան մէջ կը գործածուի եւ կը նշանակէ խօսք,
խօսելու կարողութիւնը, կը թուի խոսք բառին
աւելի հին ձեւը ներկայացնել: Ըստ այսմ՝ խօսք-ին
առաջին ձեւը *խօք-է կամ *խօք-ի եղած է, եւ
թիւրերէն խօք (խօսող) բառը պէտք է հայե-
րէնէ փոխառուել ըլլալ հին գաղտնի մէջ:

Մեծ Հայոց բարբառներուն մէջ ալ կան
այսպիսի բազմաթիւ բառեր որք ուշագիտ քննու-
թեամբ կրնան ծանցուիլ իրենց աղուր եւ օրի-
նաւոր: Ցենենք քանի մը օրինակ:

Մեծ = պաղոց չուտուելու մասերը,
(կնիւ, կորիզ, մաշկ) որոնք քանցեն «չեն
անցնիր»:

Չի = չորացած պտուղ ունէ տեսակէ:
Այնպէս բարբառով կ'ըսուի «պարկուկչոր», «սա-
լորչոր», «ինծորչոր», եւ այլն, որոնց ամենուն
տեղ Մեծ Հայոց ընդհանուր չոր բառը՝ «չի»
եղանակաւորուած ձեւով կը գործածեն:

Սի-Սի-Սի = մարախ, այսինքն ցորեն, գարի,
կանաչեղէն, բոյս «կորոզ» Գաւառական բնիկ
հայերէն մը, մինչ «մարախ»-ը փոխառեալ է:

